अध्याय 18

'कंपनी थिएटर्स'

दर दिसा फकत थिएटर शो करपी आनी तातूंतल्यान आपलें पोट भरपी कलाकारांच्या व्हड पंगडा वांगडा रावपाची कल्पना करात. तुमी दर दिसा तालीम करतले, वेशभूषा घालतले, रंगवण करतले आनी दर दिसा सादरीकरण करतले! तुमी खातले, खेळटले, न्हिदतले आनी तांचे वांगडा प्रवास करतले, सगले शो सादर करपा खातीर. हांकां अठरा, एकुणीस आनी विसाव्या शेंकड्यांत 'कंपनी थिएटर्स' अशें म्हण्टाले. आयज खूब थोडे 'कंपनी थिएटर्स' जिवंत उरल्यात!

एका कार्यावळी उपरांत कंपनी थिएटर पंगड

संकल्पना सुरू केल्यो

- भारतांत कंपनी रंगमाचयेची संकल्पना
- लोकप्रिय कंपनी आनी तांची घसरण

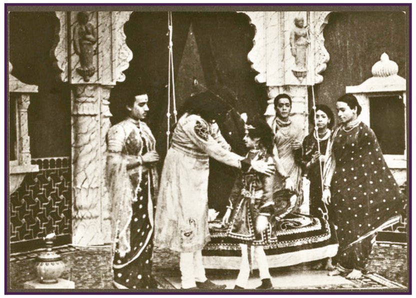

पारशी नाटक मंडळ

आतां लागीं लागीं अस्तित्वांत नाशिल्ल्या कंपनी थिएटरांच्या ह्या मनभुलोवणे संकल्पनेची झलक पळोवया.

नाट्य निर्मिती सादर करपी कलाकारांच्या वेवसायीक कंपन्यांचें वर्णन करपाक कंपनी थिएटरचो वापर करतात. 1700च्या सुमाराक कोलकातांत अशे तरेचे नाट्यपंगड आशिल्ले. तातूंत सादारणपणान व्हड प्रमाणांत लोक आसताले, वेवसायीक आनी वैयक्तीक नदरेन तांच्या गरजांनी स्वयंपूर्ण आसताले. ह्या मंडळांत सगळे आसताले – रंगवण करपी, वेशभुषा शिंवपी, सेट डिझायनर, पेंटर, उजवा तंत्रज्ञ, अभिनेते, नर्तक, गायक, लेखक, रांदपी, मॅनेजर आनी अकाऊंटंट. चडशे फावट ताचो एक वांटो म्हण तातूंत भुरग्यां सयत पुराय कुटुंबां आसतालीं! तांणी एकठांय शो सादर करपाचें आनी पुराय जिवीत प्रवास करपाचें.

भारतांत वेगवेगळ्या वाठारांनी भोंवपी पयलें कंपनी नाट्य पंगड म्हळ्यार 1850 ते 1930 ह्या काळांत पुराय भारतांत नाटकां सादर करपी मुंबय, महाराष्ट्रांतल्यो 'पारशी नाट्य कंपन्यो'.

'पारशी नाटक मनाली' नांवाचे पयले पारशी नाट्य कंपनीन 1853 वर्सा रुस्तम झाबूली आनी सोहराब हें आपलें पयलें नाटक सादर केलें. ताचे उपरांत राजा अफरासियाब, रुस्तम पहलवान आनी पद्दसाह फरेदुन हांचो आस्पाव जालो. 1860 मेरेन मुंबयंत 20 वयर पारशी नाट्य पंगड तयार जाले.

तांच्या प्रोसेनियम शैलीच्या निर्मितींक लागून पुराय भारतांत जायत्या नाट्य निर्मितींक प्रेरणा मेळ्ळी. उपरांत महाराष्ट्र, कर्नाटक आनी आंध्र प्रदेशांतल्या हेर वाठारांनी कंपनी थिएटर फॉर्माक नेट आयलो.

लोकप्रिय नाट्यमंडळां, शो आनी कथा

आंध्र प्रदेशांत 1885 वर्सा सुरभी रंगभूमी वा श्री वेंकटेश्वर नाट्य मंडळी स्थापन जाली. ताचें पयलें नाटक

सुरभी नाट्य नाटकां जादू, जिवंत व्ही. एफ. एक्स. आनी तर्क वापरून माचयेर कारस्थानां आडावपा खातीर वळखतात.

© NCERT not to be republished

म्हळ्यार किचक वध. हिंदू परंपरा आनी इतिहासाचेर आदारीत कथा सादर करपी ही फॅमिली थिएटर कंपनी. सुरभी नाट्य नाटकां जादू, लायव्ह व्हीएफएक्स आनी रंगमाचयेर पराक्रम न्हयकारपी तर्कशास्त्राचो वापर करपा खातीर फामाद आसात.138 वर्सां तिगून उरिल्ल्या कांय पंगडांतलो हो एक. सुरभी रंगमाचयेर अजुनूय सकयल दिल्लीं नाटकां दाखयतात—

श्रीकृष्ण लीलाः ल्हान कृष्णाचीं विस्फोटां.

जय पत्थला भिरवीः थोटा रमौडूची लोकआख्यायिका.

भक्त प्रल्हादः प्रल्हादाची कथा – एक भक्त भुरगो.

माया बाजारः दानव राजा घटोत्ताकचाची कथा.

श्री वेंकटेश्वर उद्भवम् (श्रीनिवास कल्याणम्).

बालनागम्माः एका दुश्ट जादुगाराची कथा.

कर्नाटक नाटक मंडळीची थापणूक 1874 वर्सा कर्नाटकांतल्या गदग हांगा जाली. सक्केरे बालाचार्य (शांता कवी) ही हाचे फाटली व्यक्ती. किचक, बाणासुर, वस्त्रहरण हीं नाटकां माचयेर खूब गाजलीं.

त्याच सुमाराक कर्नाटकांतल्या बिजापूर जिल्ल्यांतल्या हलसंगी हांगा ***हलसंगी नाटक मंडळी*** सुरू जाली. वेंकन्नाचार्य अगलगट्टी हाणें बरयल्लीं श्रीमती परिणय, मदालसा परिणय, द्रौपदी वस्त्रहरण आनी भौमासुर वध लेगीत फामाद जाल्लीं.

तांकां म्हैसूरच्या महाराजांचो आश्रय मेळ्ळो, तांणी तांकां आदार दिलो आनी सादरीकरण कलेक उर्बा दिवपा खातीर उदारपणान देणगी दिली.

श्री चन्नबसवेश्वर नाटक मंडळी वा नामनेची गुब्बी कंपनी, ही कर्नाटकांतली नामनेची नाट्यकंपनी आशिल्ली. साधरामे, सुभद्रा, हेमरेड्डी मल्लम्मा ह्या तांच्या फामाद नाटकांचे हाऊसफूल शो चलताले. तांकां पळोवपा खातीर, तिकीट घेवपा खातीर लोक दीस दीस रांगेंत वाट पळयताले!

गुब्बी कंपनी

कांय आगळीवेगळीं खाशेलपणां —

- ह्या पंगडान सगळ्यांत पयलीं बायलांक अभिनय करपाक दिलें.
- सगळ्यांत नामनेचो कन्नड अभिनेतो डॉ राजकुमार हाणें आपले नाट्य कारकिर्दिची सुरवात हे कंपनींतल्यान केली.
- कर्नाटकांतले नामनेचे नाट्य दिग्दर्शक बीव्ही कारंत हांणीय हांगा आपली कारकीर्द सुरू केली.

सध्याची परिस्थिती

स्वातंत्र्या उपरांत भारतांत कंपनी थिएटरांचे यूग ल्हव ल्हव उणें जायत गेलें. कितलेशेच घटक आशिल्ले जाका लागून हो उणाव जालो—

- चडशा कंपन्यांचें वेवस्थापन गरजेच्या अर्थीक कार्यक्षमतेन जालें ना.
- सिनेमा उद्देगांतलीं नवीं तंत्रां खूब बळिश्ट दावेदार म्हूण उबीं रावलीं.
- कांय कंपन्यांनी अस्वास्थ्य विनोदाचो आदार घेतिल्ल्यान आशय आनी कथा उण्यो कुटुंबीक जाल्यो.
- हौशी रंगमाची वा हव्यसी रंगमाची हे संकल्पनेक आपले सोयी खातीर लोकप्रियता मेळ्ळी.

भारतांतली वेवसायीक रंगमाची

सद्या कंपनी रंगमाचयेंत घट जाल्या, उंचेल्या दर्जाची निर्मिती दिवपी जायते वेवसायीक पंगड आसात, आयज लेगीत. विज्ञान आनी तंत्रगिन्यानाचे उदरगतीक लागून नाट्य तंत्रांचोय दर्जो वाडला आनी हाका लागून सुदारिल्ले अणभव वाडपाक मेळटात..